

Bijlage. Opzet en vraagstelling van de in 2023 op leveren Periodieke Rapportage 'Coherentie van het Nederlands beleid en de effecten op voedselzekerheid, water en klimaat in ontwikkelingslanden'.

Aanleiding

De mondiale uitdagingen voedselzekerheid, duurzaam waterbeheer en het verminderen van en aanpassen aan klimaatverandering kunnen alleen in samenhang goed aangepakt worden. Beleidscoherentie is hierbij belangrijk, om te voorkomen dat het ene beleid negatieve effecten heeft op een ander beleidsdoel, en om mogelijke synergiën te bevorderen. Het ontwikkelingssamenwerkingsbeleid op gebied van voedselzekerheid, water en klimaat (begrotingsartikel BHOS-2) is in voorgaande IOB-evaluaties op sub-artikelniveau behandeld: drinkwater en sanitaire voorzieningen (2012), hernieuwbare energie (2015), duurzaam waterbeheer (2017), en voedselzekerheid (2017). De inzichtbehoefte van het ministerie van Buitenlandse Zaken, vooral de directie Inclusieve Groene Groei, ligt nu meer op de onderlinge samenhang tussen de thema's voedselzekerheid, water en klimaat, en de samenhang met langetermijnstrategieën die gebaseerd zijn op internationale kennis en waar een zekere overeenstemming over is. Daarnaast is het ministerie geïnteresseerd in mogelijke positieve of negatieve effecten van ander Nederlands beleid, bijvoorbeeld buitenlandse handel of het EU landbouwbeleid, op voedselzekerheid, water en klimaat. Onder het kopje 'klimaat' vallen zowel het verminderen van de uitstoot van broeikasgassen in ontwikkelingslanden, bijvoorbeeld hernieuwbare energie en beheer van natuurlijke hulpbronnen zoals bossen, alsook de aanpassing aan klimaatverandering, bijvoorbeeld in voedselzekerheid en waterbeheer.

Afbakening

Deze periodieke rapportage kijkt naar de resultaten en effecten van beleid en activiteiten op gebied van water, voedselzekerheid en klimaat. De studie bekijkt daartoe niet alleen het beleid en de activiteiten onder het betreffende begrotingsartikel BHOS-2, met een jaarlijkse begroting van ruim EUR 700 miljoen per jaar (2016-2021), maar ook overig buitenlandbeleid, beleid van andere Nederlandse beleidsdepartementen, en andere activiteiten die een effect kunnen hebben op voedselzekerheid, water en klimaat in ontwikkelingslanden.

De focus ligt op de periode 2016-2021. In sommige gevallen zullen we verder teruggaan in de tijd om ook de duurzaamheid te kunnen bekijken van projecten die een aantal jaren geleden zijn afgesloten, of om een serie van opeenvolgende projecten te kunnen bekijken.

Vanwege de potentiële breedte van dit onderwerp, en onze interesse in de effecten van coherentie, kiezen we drie *case study* landen: in elk geval Bangladesh, en twee nog te selecteren landen. Bovendien zal een voorbereidende studie worden gedaan naar de beleidsterreinen die het meest relevant zijn voor de onbedoelde positieve en negatieve effecten op voedselzekerheid, water en klimaat. Hieruit zullen we alleen de belangrijkste beleidsterreinen kiezen.

Beleidstheorie

Coherentie

Nederland heeft de ambitie om onbedoelde negatieve effecten van het beleid op ontwikkelingslanden te verminderen, en waar mogelijk te streven naar synergie, zoals bijvoorbeeld tussen water en voedselzekerheid, en tussen hulp en handel. Het is de verwachting dat toekomstig beleid en toekomstige landenprogramma's meer aandacht gaan geven aan beleidscoherentie.

We onderscheiden in deze studie: (1) interne coherentie tussen verschillende Nederlandse beleidsterreinen; (2) externe coherentie tussen Nederlands beleid en het beleid van de overheid en andere actoren in ontwikkelingslanden; en (3) de coherentie van het Nederlands beleid met langetermijnstrategieën die gebaseerd zijn op internationale kennis en waar een zekere overeenstemming over is.

Voedselzekerheid, water en klimaat

Nederland heeft een aantal van de SDG-doelstellingen (targets) overgenomen. Zo heeft het voedselzekerheidsbeleid kwantitatieve doelstellingen opgenomen over het aantal mensen dat uit de ondervoeding zal komen, het aantal kleinschalige boeren dat hun productie en inkomen zal verdubbelen, en het aantal hectare landbouwgrond dat onder ecologisch duurzame productiemethoden zal komen. Het waterbeleid heeft doelstellingen over het aantal mensen dat toegang tot drinkwater en sanitaire voorzieningen zal krijgen, en over een efficiënter watergebruik in de landbouw. Het klimaatbeleid heeft een doelstelling over het aantal mensen dat toegang tot duurzame energie moet krijgen, en over het aanpassen van voedselzekerheid, water en het beheer van natuurlijke hulpbronnen aan de verwachte effecten van klimaatverandering.

De effecten van coherentie

De hypothese van deze studie is dat een betere coherentie leidt tot betere resultaten in ontwikkelingslanden. Dit wordt waarschijnlijk zichtbaar bij grote, langdurige programma's, en in de resultaten op lange-termijn: resultaten die beklijven bij de begunstigden, worden opgeschaald, of zelfs worden overgenomen door de nationale overheid of andere (lokale) organisaties.

Processen die leiden tot (in)coherentie

Deze studie zal ook kijken naar de processen die leiden tot coherentie (of incoherentie). Verschillende organisaties spelen een rol: verschillende ministeries, Nederlandse ambassades, andere belanghebbenden, politici, wetenschappers en maatschappelijke organisaties. Het gaat hierbij om beleidsdialog en beleidsvorming, stakeholder consultaties, het gebruik van kennis, en afwegingen van verschillende belangen.

Onderzoeksvragen

De periodieke rapportage zal alle evaluatievragen beantwoorden die in de regeling voor periodiek evaluatieonderzoek (RPE) zijn opgenomen. Daarnaast zijn vier hoofdvragen voor deze studie uitgewerkt.

1. Wat zijn de effecten van het Nederlands beleid op voedselzekerheid, water en klimaat in ontwikkelingslanden?
2. Wat is de coherentie van het Nederlands beleid?
3. Hoe beïnvloedt de mate van coherentie de resultaten op gebied van voedselzekerheid, water en klimaat?
4. Welke factoren en processen hebben de mate van coherentie beïnvloed?

Onderzoeksmethode en dataverzameling

Een voorbereidende studie zal in kaart brengen wat de belangrijkste beleidsterreinen zijn, ook buiten ontwikkelingssamenwerking, die in eerdere en internationale studies positieve of negatieve (neven-)effecten hebben laten zien op voedselzekerheid, water en klimaat in ontwikkelingslanden. Deze voorbereidende studie helpt bij de afbakening van de belangrijkste beleidsterreinen voor deze coherentiestudie.

Een andere voorbereidende studie zal in kaart brengen welke langetermijnstrategieën er beschikbaar zijn voor de thema's voedselzekerheid, water en klimaat, en in hoeverre deze thematische strategieën goed samen kunnen gaan. Deze voorbereidende studie helpt als referentie om de coherentie van het Nederlands beleid op lange termijn te kunnen beoordelen.

Om de studie behapbaar te houden kijken we naar drie *case study*-landen, te beginnen met Bangladesh in 2021, aangevuld met twee anderen landen in 2022. Selectiecriteria zijn: de aanwezigheid van Nederlandse inspanningen op gebied van voedselzekerheid, water en klimaat; en aanwezigheid van Nederlandse inspanningen op andere belangrijke beleidsterreinen die in de voorbereidende studie naar voren kwamen. In elk van deze landen zal een selectie aan activiteiten in detail bekeken worden.

Allereerst wordt, per *case study* land, informatie verzameld over de effecten van deze activiteiten. Vervolgens wordt gekeken naar de mate van coherentie van deze activiteiten, en welke processen geleid hebben tot deze mate van coherentie. Vervolgens worden de relaties tussen processen en coherentie, en tussen coherentie en resultaten, geëvalueerd met behulp van kwalitatieve, op theorie gebaseerde onderzoeksmethoden. Hiervoor worden naast een analyse van projectdocumenten ook veel mensen geïnterviewd: medewerkers op het ministerie, van de ambassade, van projecten, en bij de overheid en andere actoren, inclusief externe organisaties, zowel in Nederland als in de drie *case study*- ontwikkelingslanden.

Onafhankelijkheid en kwaliteitsborging

De periodieke rapportage wordt uitgevoerd door de directie Internationaal Onderzoek en Beleidsevaluatie (IOB), de onafhankelijke evaluatiedienst van het Ministerie van Buitenlandse Zaken. Voor deze periodieke rapportage is een referentiegroep samengesteld, waarin zowel externe experts zitten, als beleidsmedewerkers van het Ministerie van Buitenlandse Zaken, onder voorzitterschap van IOB. De referentiegroep borgt de kwaliteit en de onafhankelijkheid van de evaluatie. Een van de externe experts zal een verklaring geven bij het eindrapport over het proces, de onafhankelijkheid en kwaliteit van de evaluatie.